

Uporaba mehanizacije v administraciji

V času, ko gradimo in sodobno opremljamo našo industrijo, je treba organizaciji in mehanizaciji pisarniških del tako v upravi kakor v gospodarstvu posvetiti mnogo več pozornosti kakor doslej. Danes po svetu veliko govorijo o mehaniziranju administracije na stopnjo avtomatizacije. Danes imajo že elektronske možgane, ki odkrivajo kontradikcije v predpisih, ki dajejo vse pravine za rešitev najbolj zapletenih primerov v upravi ali sodstvu, da o uporabi takih naprav v statistiki in višji matematiki niti ne govorimo. Tudi pri nas uporabljamo ponekod moderne stroje — posebno v statistiki, dejstvo pa je, da je na splošno mehanizacija administracije na zelo nezavidni ravni. Pogosto kupujemo za milijonske vrednosti stroje, ki jih ne izkoristimo dovolj racio-

nalno, na drugi strani pa ne kupimo ti-
stega, kar bi nam dejansko koristilo.

V nekaterih državah imajo specializirane inštitute ali gospodarske organizacije, ki proučujejo rentabilnost posameznih strojev in njihovo uporabnost za posamezne vrste del in v tem smislu planirajo domačo proizvodnjo ali uvoz. Pri nas v večini primerov nakup strojev ni odvisen od gospodarskega računa, temveč od agilnosti agenta prodajalca. Nekatera naša podjetja ne čutijo potrebe, da bi pri prevzemanju, denimo pisalnih strojev, zahtevala pregled po mehaniki ali da bi pri nakupu kompliciranega razmnoževalnega stroja zahtevala navodila o ravnanju z njim v domačem jeziku. Zato se dogaja, da dobimo serije z napakami, a tudi modele, ki so jih v drugih državah ob standardizaciji izločili.

Kakšne stroje kupujemo za pisarniške potrebe

Naj povemo nekaj besed tudi o tem, kaj pri nas neracionalno kupujemo, a česa ne kupujemo, kar bi bilo racionalno.

Stroji s sprememljivim slogom (»veritajperije«) so nekaterim ustanovam vsekakor potrebni. Dejstvo je, da imamo v naši državi približno 100 teh strojev, nimamo pa izurjenih »veritajperistov«, ki bi znali te stroje uporabljati in tako leži večina teh strojev neizkoriščenih. Po drugi strani nimajo niti naša največja podjetja, ki izdajo na stotine faktur na dan, dodatno napravo na pisalnih strojih za tipkanje faktur »na trak«. Električne pisalne stroje zelo redko uporabljamo, izjema je le Narodna banka, čeprav je jasno, da ima električni stroj prihodnost, ker manj utruja strojepisca in je mogoče na njem doseči približno 40% večji učinek, dopušča do 20 kopij in je najprimernejši za tipkanje vseh vrst matric, ker jih piše enakomerno.

Računski stroji z 10 tipkami so lahko ekonomični za številke, pri katerih je malo ničel — recimo za statistična dela. Za knjiženje dinarjev pa je mnogo bolj praktičen seštevalni stroj s popolno tastaturo, ker ni treba tipkati ničel. Dejstvo je, da pri nas tega ne upoštevamo, čeprav je praksa v nekaterih konkretnih primerih pokazala, da se pri seštevalnem stroju z 10 tipkami doseže, celo če tipkamo na slepo, za 30 do 40% manjši učinek kakor na seštevalnem stroju s popolno tastaturo.

Pri nas sedaj manj uporabljamo knjigovodstvene stroje, ki so konstruirani na osnovi pisalnih strojev, kakor pred vojno, čeprav dosežemo na njih zaradi avtomatične kontrole večjo točnost, lepši videz in boljše čitljivost.

Ko pri nas kupujemo razmnoževalne stroje, ne upoštevamo vedno stroškov za material in rentabilnost glede na naklado. Nekateri ustanove uporabljajo za naklade nekaj 100 izvodov kovinske offsetne matrice, druge ustanove pa uporabljajo za večje naklade hetografe z večkratnim tipkanjem matric.

Prav tako ne uporabljamo dovolj strojev za frankiranje pisem (frankotip), če-

prav lahko z njimi izločimo vse manipulacije z znamkami in denarjem (in tudi možnost zlorab) ter znatno povečamo ekspeditivnost (tako v ustanovi ali podjetju, kakor na pošti, ki se ji tako ni treba muditi z uničevanjem znamk).

Stroje za adresiranje (adresografe, adreme) uporabljajo pri nas nekatere velike organizacije, in to večinoma velike modele na električni pogon. V zadnjem desetletju so konstruirali celo vrsto malih ročnih aparatov te vrste. Bili bi zelo rentabilni za vsako ustanovo ali podjetje, ki ima stalne korespondente. Teh strojev, ki stanejo nekaj tisoč dinarjev (brez carine), sploh ne uvažamo, ker se to verjetno uvoznim podjetjem ne splača.

Strojev ne izkoriščamo dovolj

Vprašanje neracionalnega uporabljanja razpoložljive mehanizacije je morda še večji problem kakor neracionalni nakupi.

V neki elitni ustanovi v republiškem centru niti eden izmed 18 strojepiscev ni znal uporabljati decimalni tabulator, čeprav so mnogi izmed teh strojepiscev pogosto sestavljali tabele. Skupni razmnoževalni stroji se pogosto pokvari, ker se nihče ne potruži, da bi tiste, ki manipulirajo z njimi, poučil, kako je treba z njimi pravilno ravnati. Če ni pri roki množilnega stroja lahko množimo tudi na seštevalnem stroju, v nekaterih primerih pa tudi delimo (s tem da množimo z recipročno vrednostjo). Zelo redek primer pa je, da bi uporabniki teh strojev znali izkoristiti te prednosti. Bili so primeri, ko niti prodajalec računskega stroja ni znal pojasniti, zakaj služijo posamezne tipke. Pisarniške mehanizacije torej ne samo niti minimalno ne uporabljamo, temveč tudi ne skrbimo za njo in jo nestrokovno popravljamo in tako se doba njene trajanja skrajšuje.

Ko je že govora o mehanizaciji, naj naglasimo, da smo pri nas že pred dvema leti izvedli standardizacijo tastatur pisalnih strojev (Jus R. L 1001 — Službeni list FLRJ, št. 54/55) in da doslej ta standardizacija ni bila izvedena v vseh naših pisarnah. Zato neki strojepisec ne more uporabljati stroja svojega tovariša,

strojepisec pa, ki piše cirilico, ne more tipkati latinice in obratno. Prihraniti bi hočemo nekaj tisoč dinarjev, podjetje ali ustanova pa ima večne probleme s strojepisjem.

Ce vse to upoštevamo, nam je jasno, da tudi tu gre za večjo škodo, ki jo trpi naša skupnost. Tudi če bi prezrli škodo izraženo v dinarjih, pa bi morali upoštevati, da imamo škodo, ki ima drugačno merilo. Dejstvo je, da ostaja pri nas uradni spis včasih tudi 30 dni pri nekem upravnem organu, čeprav bi dejansko delo v zvezi s tem predmetom terjalo le nekaj desetminut. Jasno je, da tehnologija administracije ne funkcionira dobro, v tej tehnologiji pa ima mehanizacija zelo važno vlogo, saj je ena izmed glavnih sestavin racionalizacije. Celotno več, pravilno postavljena mehanizacija »potiska« racionalizacijo. V moderno pojmovani administraciji predmet praviloma ne sme ležati — ali ga obdeluje referent ali pa se nekaj drugega dogaja z njim — kar je danes bolj ali manj mogoče mehanizirati (tipkajo ga, razmnožujejo, računsko kontrolirajo, odpravljajo itd.). V sodobni pisarni izračunajo razmerje med številom referentov in številom strojepiscev (po vrsti poslov) in ustvarijo »mehanizem«, ki mora funkcionirati. Razumljivo je, da mehanizacija ne pomeni vsega. Delo je mogoče poenostaviti s prilagoditvijo predpisov zahtevam prakse, z izdelavo formularjev za tipične rešitve, z izločitvijo odvečnih operacij, z izdelavo boljšega vrstnega reda poslov itd. Kljub vsemu temu pa ostaja dejstvo, da pravilna uporaba mehanizacije mnogo pomeni in da danes v naših pisarnah ne moremo ostati pri zastaralih oblikah dela.

Kje so glavne zavore moderniziranja dela v naših pisarnah? Predvsem gre tu za premajhno populariziranje delovne organizacije, ki je zasnovana na znanstvenih načelih. Dejstvo je, da posebnost starejšinsko osebe na srednji in nižji ravni ni vedno dovolj seznanjeno, kako naj funkcionira delo v sodobni pisarni, ni pa tudi redek primer, ko mehanizacijo kakor tudi racionalizacijo sploh podcenjujejo.

Druga zavora je dejstvo, da so kadri, ki prihajajo iz naših šol v podjetja in upravne organe, premalo seznanjeni. Dejstvo je, da se z redkimi izjemami učenci srednjih ekonomskih šol, ki so končali študij, niso v času pouka seznanili s sodobnimi pisarniški sredstvi, še manj pa z njihovo racionalno uporabo.

Pri nas pisarniško tehniko mnogo manj poučujemo kakor v nekaterih drugih državah. Na Češkoslovaškem je na primer pisarniška tehnika obvezen predmet na ekonomskih in komercialnih šolah vseh stopenj. Organizacija pisarniških poslov s pisarniško mehanizacijo je eden izmed najvažnejših predmetov na upravnih in administrativnih šolah v ZDA, Veliki Britaniji in Nemčiji. Če smo pri nas v tem smislu tudi kaj napravili, je bilo to samo na ravni srednjih in višjih administrativnih tečajev ter na dvoletni Administrativni šoli v Ljubljani. Vendar se to omejuje na sorazmerno majhno število kandidatov za mesta uslužbencev v treh največjih mestih naše države.

Pri nas imamo še vedno ljudske odbore, za katere se stranke pritožujejo, da imajo neekspeditivno administracijo. So podjetja, ki sama zavirajo svoje delo prav s slabostmi v administraciji, in dokler bodo taki primeri, bomo morali mnogo bolj popularizirati pomen racionalizacije dela v naših pisarnah.

J. Rajman